

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 frt., félre 6 frt., negyedévre 3 frt.

Előfizetések és hirdetések díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Helyben előfizethet: a szerkesztőségnél, a kiadó-hivatalnál, Demjén L., Keresztény P. kereskedéseiben
Egyes szám ára 5 kr. o. é.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordautca szögletén, Csapó S. kereskedésével szemben, I-ső emelet, feljárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek: Helyben: a szerkesztőségnél, a kiadó-hivatalban, Demjén László könyv- és Keresztény Pál papír-kereskedésében. Bécsben: Haenstein és Voglernél (Neuer-Markt 11 sz.), Oppelk Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse official. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Süddeutsche Annoncen-Expedition Stuttgart.
Nyilttér sora 20 kr.

A házszabályok átvizsgálására

kiküldött képv. házi bizottság eddig tartott 3 ülésében a következőkben állapotott meg:

A házszabályoknak a ház alakulásáról szóló részét a bizottság tanácskozásainak végére halasztotta, az igazolási eljárást illetően pedig azon véleményt terjeszti a ház elé, hogy jól lehet igen érezhető a jelen igazolásnak hiányai, de miután közel kilátásba van helyezve egy új választási törvény behozatala, az igazolás pedig egy ily törvénnyel szoros összeköttetésben állana, a házszabályoknak az igazolásra vonatkozó része az új választási törvény hozataláig változatlanul tartassék meg.

Hosszu eszmecserére adott alkalmat az előkészítési módok kérdése; a bizottság tagjainak nagyobb része az osztály eljárást megszüntetni kívánja s indítványba hozott, hogy az előkészítésre állandó szak- és esetlő esetre választandó bizottságok, különösen pedig a költségvetést illetően a ház bizottsága állíttassék fel; ezen indítványt tevő Királyi Pál bizottsági tag bizatott meg, hogy indítványát részletezve formulázza s ettől függeszti fel a bizottság további elhatározását.

Az elnökre nézve megállapított, hogy szabályellenes felszólamlás vagy a napirendtől való eltérés esetében az elnök egyszerűen figyelmezteti a szónokot s ha a figyelmeztetés ismétlése folytatólagos a rendtől eltérés, az elnök melyet az általa a szót, s ha ez sem használna, az elnök el is vonhatja tőle a szót; inparlamentaris kifejezések miatt pedig az elnök első ízben egyszerűen rendreutasítván a szónokot, ha oly kifejezés ismételtetnék, az elnök által megvonható a szó. A jegyzőkönyvi megróvást, mint éles vitákra alkalmas szolgáló eljárást, a bizottság egészen mellőzte, de megállapította azt, hogy akár figyelmeztetés, akár rendreutasítás ellen felszólalni, vagy azt visszautasítani, vagy annak helyes vagy helytelen voltát vitálni tilos.

Eltöröltetett a házszabályok azon szakasza, mely a tanácskozásra 100 tag jelenlétét tette szükségessé, e számot egyedül határozat hozatalára állapította meg. Képviselők által benyújtott kérvényeket ezen tartalmuk rövid megemlékezésével egyedül az elnök terjeszthet a ház elé; a tagok, midőn új indítványokat jelentenek be, ezt minden szóbeli indokolás nélkül tehetik csak, az indítvány kinyomtatása azonban mindenkor elrendelendő.

A legközelebbi bizottsági ülés fog határozni a felett, hogy ahhoz, miszerint egy indítvány indokolás végett felvetelre tüzessék ki, hány tagnak támogatása szükséges?

A keleti vaspálya. A „N. Fr. Pr.”-ének távirják Pestről: Kerkapolynak Bécsbe utazása az 1874. évi közös költségek mellett még a keleti vasut ügyére vonatkozik. A pénzügyminiszter most egy új kombinációt tervez és ha ez nem sikerül, az Erlanger-Louis-féle kombináció, a mely már egy ízben kudarcot vallott, ismét szőnyegre kerül. Azon bankok, a melyek az előlegeket adták, már nyugtalanok és nem szeretnék pénzüket még sokáig 7%-ra hevertetni. Nem tudjuk táviró mennyire van beavatva a coulisák titkaiba, és azért csak óvatossággal lehet ezen újságoláshoz nyulni. Részünkről csak köve hihetjük, hogy Kerkapoly, a kinek az Erlanger-Kohen compania már anyai kellemetlenséget okozott, még a keleti vasut benyolult ügyét is az Erlanger cégére bizza. A keleti vasut radicalis curát igényel nem pedig kuruksolást és a „csöbörből vederbe” féle remediummal nem igen lehet a bajon segíteni. Nehány nap mulva azonban kiüti magát a szeg a zsákból és nem szabad felednünk, hogy az országgyűlés is kiküldött vizsgáló bizottságot, melynek feladata az ominosus ügyet lehetőleg tisztába hozni. Reméljük, hogy ezen bizottság mielőbb befejezi kiküldetésének feladatát, addig pedig, ha nincs más dolga a pénzügyminiszter urnak, ám mulassa magát Erlanger urékkal, kiktől a fáma azt mondja, hogy igen ügyesen tudnak — társalogni.

Az a discredítált tanfelügyelői intézmény, s rokontermészetű más tanügyi jelenségek.

Mindenféle institutio, melynek létoka a társadalmi élet emelésének szándéklatában gyökerezik, csak a gyakorlati eredmény által igazolja jogosultságát.

Igy a tanfelügyelői intézmény is.

A destructiv irányu sajtó tulkapásaival szemben, — valamint az ennek légkörében táplálkozó szellemi matadorok káprázatának becsése végett helyén látom e lap hasábjain a tanf. intézményről egyet-mást elmondani, érintvén oly kapcsolatos mozzanatokat is, melyek érveléshez világot kölcsönöznek.

B. Eötvös József, a halhatatlanság nimbusában megboldogult cultusminiszter honosította meg nálunk ez intézményt — mindenestre oly szándékkal, hogy általa a népnevelés roppant horderejű ügyét lethargicus aléltóságából felrzza s annak a cél alanyában határozódó életképes lökemet adjon. A szándék e szerint nemes, hazafias, magas, tehát tiszteletre méltó volt. Quid-quid agunt homines, intentio judicat omnes.

Én a közoktatási kormányt tanfelügyelőivel szeretem akkép eszményíteni a köznevelődés nagy munkájában, mint a napot sugaraival a bolygórendszerben: melegét és világosságot hint a nap sugarai által az égi testekre, a közoktatási kormány, mint a köznevelődés gyújtója, népnevelési intencióval szintén kisugárzik a tanfelügyelőkből az ország minden részébe, hogy ekkép az összes rétegekre ugyanazon fényt árasztván, érett gyümölcsök termékenységének legyen központi forrása. Hogy pedig ez eszménykép chimaravá ne devalválódjék, — az aztán az intező kezek tisztaságától, az eszély, tapintat és éberség fokától függ.

A tanfelügyelői intézmény nyomában termelt gyakorlati eredményt kellő világlatba helyezi az, ha a népnevelésnek 1868. előtti és utáni állapotát összehasonlítjuk. Contraria juxta se posita magis elucescunt.

1868 előtt a népnevelés ügyét kizárólag a felekezetek kezelték; azonban az egyesek által kifejtett buzgalom és elért eredmény inkább az általános ügyfejemény ideális alakját színezte ki, hogysem az egésztől harmonicus képzetet nyújthatott volna. Voltak ugyan azelőtt is iskolák fölös számban, folyt is bennök a tanítás igr-ügy; de — mert nem volt rendszer iskolátogatás, nem volt általánosított, helyes tanmódszer, hiányzott a tervszerűség, miért is Seylla és Charybdis közt vétevezett a haladás hajója, hiányzott a világi elem s főképp a polgári hatóságok részéről a tette intő érdeklődés, a „nervus rerum gerendarum” a a közöny sőt ellenszenv jégkérgé alatt merevült állapotban sinylett, a felekezeti hatóságok és közegek buzgalmasabbjainak törekvése pedig, ha az üdőségért sovárgó szemet a végtelen homoksivatagon per intervalla termékeny oázissal is kínálta meg, mindezen akadályok sziklafaláról nem egyszer zuzott fövel gurult alá: — az eredmény primitiv jelleget árult el.

És ez volna az 1868 előtti iskolaügy tárgylagos vázolása. A mily kiesinyes eljárás volna ez állapot rajzolásánál az akkori idők és viszonyok coercitiv hatalmát számításon kívül hagyni, célunkhoz képest ép oly botorság volna palliativ szerekkel esetelni azt.

1868-ban a közszükség érzete lételt adott a 38. t. cz.-nek, mely nem ephemer-becsű

víványok külföldről importált csaképeit kereste, nem az egyedűrság nyűgeivel lépett fel, hanem — mint nagy nevű szerzője hangsúlyozá — az állam e törv. czikkkel az egyházak segélyére sietett. Ámde — hogy a törvény áldása irott malaszt ne maradjon, az éhezőnek nyújtott rajzolt kenyér értékét ne képviselje, annak végrehajtása szakértő kezeket szükségelt; e szakértő vagy legalább annak lenni kellő kezek a tanfelügyelők, kik a holt betűbe életet önteni hivatvák. Szép és magas, melynek sikeres megoldása a szakértelem és ügybuzgóság minőségében birja feltételét!

A 38. t. cz. alkotásánál tartott alsóházi fényes beszédében mondá b. Eötvös, hogy az ország legfontosabb ügye a népnevelés. A nemzet legelső tanfőfiának eme kijelentése az egész országban vizshangra találván, hatalmas dimenziót öltött honszerte a legfontosabb ügy iránti érdeklődés, mozgalom. Mint a hosszas, tikkasztó időjárás nyomasztó hatása alatt elcsenevészedni, kihalni indult növényzet fel-frissül, megújul, új életre ébred, ha áldásos eső szeli át a légkört s nedvesíti meg a talajt: akként tisztítja meg a horizont, fejleszté a csiraképességet s oldá fel a szenttelenség jégburkát az országos érdeklődés és mozgalom.

Ily kedvező auspiciumok közt jelentek meg a tanfelügyelők tervszerűen határolt szerepkörükben. Első sorban következett az iskolák látogatása, aztán a hiányok felismerése, a baj okainak fűrkészése, a hivatottabb és érdeklődőbb elemek és erővel való tervezgetés, a javítás módozatainak megbeszélgetése, a tanítók lelkesítése s az ez alapon élénkült hivatászeretet és kedv, mely a helyzetük javulása iránt dédelgetni kezdett remény csillámló világnál derült munkájokra; majd a községi előljárók előbb ugyan sima, de később hatásos serkentgetése s végeredménykép az ügynek olyatén haladása, melyet csak a szándékos vak árnyalhat sötét színekkel, de a mely a megelőző állapotához való viszonylatában fényesnek mondható. A hol pedig sem moralis, sem physikai eszközökkel nem lehetett boldogulni vagy az egyházközség önerején és lábán nem mozoghatott előre, ott, az autonomicus jogok korlátai közt, valamint a törvény szabványainak újmutatása szerint az iskola „községi” jelleg alatt tett szert a haladás szárnyaira.

Az 1870-ik év elején egyik hazai lapban közölt tanügyi értekezésem a következő praeambulummal kezdtem meg: „Tagadhatatlan, hogy mióta a magyar nemzeti kormány a népnevelés ügyét gondozása alá vette, gyors lendületnek örvend az, s az iskolák „községi” jellegével a felekezeteket is üdvös versenyre sarkalta.” Ez állítást ma is tartalék nélkül aláírom. Vagy a ki kételyt támasztana ez állítás valódisága felett, legyen Oedipusa a talány: honnan van, hogy a felekezeti iskolák 1868 óta minden állami beavatkozás és segély nélkül sok helyütt oly fokozatos mérvű haladásról tesznek tanúságot? . . . Bizonyára a törvény basisán megindult tanfelügyelők éber figyelme, szivós munkássága és a „községi” jelleg feltűnése támaszták ez üdvös versenyt az egyházi hatóságoknál. S miután a tények logikája engesztelhetetlen, fejtsé meg valaki azt is az antipodok közül: miért nem volt 1868 előtt a felekezeti iskoláknál észlelhető a haladás azon mérvé, minőnek azóta örvendünk? . . . Ab esse ad posse semper valet argumentatio.

Nem szokásom a kegyvadászás aranyborja előtt hajlongva tömjénezni vagy a hízegés sőtalan kenyerén elődni; de a fennebb kockázatot állítás illusztrációjául, ugy szintén az „exempla trahunt” indokából, jónak látom egy concret példával a nyilvánosság elé lépni.

Négy, öt évvel ezelőtt a gyergyó-alfalvi népiskola is a többiek mostoha sorsának volt osztályosa. 6—8 száz közt váltakozó mindkét-nemű iskolással egy kántortanító s két segéd foglalkozott ott és úgy, a hol és miképpen a sűrűn ismétlődő egyházi functió, a képesség és akarat intensiv erejével bár, e létszámban foglalkozniok engedte. Ily viszonyok közt szt. Pál buzgalma sem fűzhetett volna cserkoszort. Ez időtájban nyerte meg Gy. Alfalu ft. Horváth Károly urat plébánosává. E szerencsés választás a helyi iskolaügyet is zöld galyra juttatá. Szent lelkesedést s a közéletanodák tanári és igazgatói szakétén érlelődött hivatászeretetet hozott magával az új plébános a végett, hogy pásztori gondjai közé az „ite et docete” teljesen átértett és érzett missióját is fölvéven, azt strictissimo sensu érvényesítse. Sokat kellett küzködni, míg a csökönyös észjárásu előítéletek, az apathia s a megismert igazság elleni tusakodás daemonait a népnevelés szentélyéből kikorbácsolhassa. A lángoló ügyszertet, az ernyedni nem tudó buzgalom és philanthropicus jellemű áldozatkészség oly, jobbadán kitűnő tanerőkkel ellátott felekezeti iskolát hozott létre, mely nemcsak Csikszékben, hanem a hazában is joggal példaszertűnek nevezhető. A kezdő népiskola termét plane sajátjából bérelte ki, rendezte s a tanítót is sajátjából díjazza. Ez a munkás keresztény szeretet, a tettekben élő hit; egyszerűs mind legérvdusabb czáfolata és elitélése azok jeremiád-jainak, kik torkuk szakadtáig jajveszékelnék, mintha Trója pusztulása ismételné magát az autonomicus jogok felett, de az ügyön kis ujjal sem lendítenek. Az Alfaluban létesített állami felső népiskola szintén a ft. Horváth ur nagyratörő szellemét hirdeti. Ha hozzá vesszük mindezekhez a jellemzetes előszeretet azon kiapadhatlan leleményességét, melylyel a felnötteket az oktatás csarnokába édesgette s bizonyára ma is édesgetné, ha az indokolatlan orvos-rendőri zárlat nem gátolná a tanítás folyamatát, — a helyi iskolaügy elért színvonalán önértzetel elmondhatja a ft. plébános ur: erexi monumentum aere perennius.

Ime az előidézett nemes verseny üdvös hatása, melynek consecrariuma gyanánt Uj-falu, Szárhegy, Ditró, Remete s más egyházközségek tanügye, az illető egyházi és világi tanhatóságok előnyös reputációjára, nem kevésbbé rokonszenves alakban domborodik ki.

És én kétlem, hogy a fennebb jellemzett ügybuzgóság izolált viszonyok közt s ha a tanfelügyelői intézmény támpontul nem szolgál, a siker ily teljességét vihhatta volna ki.

A tanf. intézmény jogosultságát ennél fogva igazolja a gyakorlati eredmény is. Am ha vannak tanfelügyelők, a min kétkedni bátorodom, kik az ablakon jöttek be, mert a hivatás és szakképesség hiánya elzárta előttök az ajtó egyenes nyílását; ha Prytaneumot alkottak kezdetben ez intézményből, hol kiérdemült államhivatalnokok jutalmazó kielégítést vagy nyugalmas elhelyezést véltek találni: menthetetlenül távolítottassanak el ezek, mert a tanfelügyelőség nem érdemjutalmazási, hanem érdemszerzési pálya, — távolít-

tassanak el annál is inkább, mert a pessimismus vagy szenvedő rosz akarát a hivatalnok sötét kamrájában szokta lefényképezni a hivatásos és ügybuzgó tanfelügyelőket is, megfosztván a tekintély azon talizmanjától, mely működésük sikerének biztosítékát képezi.

Ne bántsuk hát a tanf. intézményt; hanem kérjük oda sok Antalffy, Bójt, Gáspárt, Nagy Lászlót s ezekhez hasonló lelkeseket; törekedjünk az alaki és alanyi hiányokat reformálni, főképp sine qua non gyanánt állítani fel az elvet, hogy tanfelügyelők csak próbált tanterviak lehessenek; ellenkező eljárással oda jutnánk, hogy a fűrésztésre alkalmatlannak bizonyult vízzel a csacsémot is kilocsesantánok a teknőből.

Nem egyszer hallottam nyilvánulni a véleményem, hogy az állampénztára ólomsúlyal nehezülő tanfelügyelők elmaradhatnának; tisztókat pótolhatnák az amugy is munkakör nélkül élő főispánok, főkirálybírák. Bocsánatot kérek, de én úgy fogom fel, mikép a tanfelügyelőség öncélú intézmény, nem pedig a „nobile officium“ pályatere.

Nem azért hozom fel ezeket, mintha a tanf. intézmény lételet valami vész fenyegetné; hanem azért, mert óhajtanám a közvéleményt annak szükségességéről akképp meggyőződve látni, hogy a kicsinykedő gánoskodás helyett jóakaratu támogatással egyengetné a czelhozatás göröngyös útját.

Általában a népnevelés ügye legyen azon érintkezési pont, hol egyházi és világi elem, valamint a különböző politikai árnyalatok az ügy érdekében egygyé tömörüljenek; legyen versenyter, melyen nem egymás ellen, hanem in solidum, az akadályok ellen küzdve, haladjunk!

Dixi et salvavi animam meam!

Bx2.

Legujabb táviratok.

Bukarest, febr. 25. A kormány a kamarának egy törvényjavaslatot nyújtott be, politikai ügynökségek felállítását szorgalmazván Rómában és Washingtonban, hogy az Itáliával és Észak-Amerikával politikai és nemzetgazdasági viszonyok szilárd alapon álljanak; a kamara a tvjavaslat sürgetős voltát elfogadta.

Madrid, febr. 25. A kormány a nemzetgyűlés által újra összeállított. Figueras, Pi-Margall, Salmeron Nikolaus és Castellar maradnak, a többi cabinet tagok pótolttak: Acosta (hadügy), Tutau (pénzügy), Admiral Oreyco (tengerészet), Chav (munka) és Serin József (gyarmat) által. A radicálok a kormányban a hadügy és a tengerészügyi miniszter által vannak képviselve, a kormánypolitika megváltoztatott; zavargásoktól félnek; az exaltált föderalisták megszálottak néhány pontot; a kormányt mindenféle katonai elemek támogatják s szigorú rendszabályokhoz nyult, a mennyiben a nyilvános épületeket megszállotta. Borgos katonai parancsnokká, és Moriones Madrid kormányzójává neveztettek ki.

Berlin, febr. 25. A képviselőház elfogadta a cultusnak a „főegyházi tanácsra“ vonatkozó címét, melynek következtében az előadási javaslat elbukott.

TÁRCZA.

Moltke a harcászat mestere.

III.

E tervezett óriási ütközetből, a legnagyobból, mely a földtekén vivatott volna, a spichereni ütközet következtében lett kettő, melyet Metz és Saardannak nevezünk. A Koh-i-noor és Orloff a föld legnagyobb gyémántjai; az összeilleszthető törési felületekből szakértők azonban azt következtetik, hogy régen mindketten egy gyémántot képeztek. Ez együtt egy egészet képező gyémánthoz hasonlít ama ütközet-phaenomen, a mint Moltke fejében jegezesedett, mely szerint a Saarnál 500,000 németnek kellett volna 300,000 francziával döntő csatát vívni.

Ez meg is történt volna, ha a spichereni csata elmarad, vagy Niel terve szerint járnak el. Napoleon t. i. a hadtesteket a határ hosszában osztotta el, hogy összpontosító előnyomulással Németországban egyesítse. De mivel a poroszok hamarabb készültek fel, mint ő, ezért Niel terve fél-defensivául. E szerint mind a nyolcz hadtest Calenbronnál, Saargemund és Forbach között, elsánczolt és védsánczokkal ellátott lépcsőzetes állásban kellett hogy a porosz németek támadását bevárja. Ha a poroszok fejüket véresre zúzták lesz vala a

New-York, febr. 24. Az elnök egy a congressushoz küldött izenete követeli a canadai halászati törvény elfogadását az angolországgali surlódások kikerülése végett.

Washington, febr. 24. A washingtoni tanácsház igazságügyi bizottság elhatározta, miszerint semmi jogalap nem létezik Colfax vád alá helyezéseére.

A Királyföld rendezéséről

szóló törvényjavaslat, a mint az a belügyminiszter által a minisztertanácsnak előterjesztetett, így hangzik:

A királyföldi törvényhatóságok rendezéséről.

I. fejezet. 1. §. A Királyföldön jelenleg létező és törvényhatósági jogot gyakorló székek és vidékek, névszerint Köhalm, Medgyes, Nagysink, Segesvár, Szászsebes, Szászváros, Szeben, Szerdahely és Ujegyház székek, Beszterce és Brassó vidékek jelenlegi kiterjedésükben ezenül is önálló törvényhatóságot képeznek.

2. §. A Királyföldön létező szabad kir. városok, névszerint Beszterce, Brassó, Medgyes, Nagyszeben, Segesvár, Szászsebes és Szászváros jövőre is azon székek vagy vidékek képeznek egy törvényhatóságot, melynek területén fekszenek.

3. §. Mindegyik királyföldi törvényhatóság élén a szász ispán áll, ki minden törvényhatóságban az 1870. XLII. törvényezikben körülírt főispáni jogokat gyakorolja.

A szász ispán mellé kellő számú segédsemmélyzet adandó.

4. §. A királyföldi székek- s vidékekre a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. XLII. törvényezik következő módosításokkal terjesztetik ki:

5. §. A törvényhatóságot képviselő, a most említett törvényezik 19. §. szerint alakítandó bizottság összes tagjainak száma oly módon állapítandó meg, hogy rendszerint minden ötszáz lakosra egy bizottsági tag essék; a bizottság összes tagjainak száma azonban negyvennél kevesebb és százhusznál több nem lehet.

6. §. A törvényhatósági bizottsági tagok s a városok és a törvényhatóságok többi részei közt következőleg osztatnak fel: Szebenszékekben, Nagyszeben, Brassó szabad királyi városokra esik a bizottság összes tagjainak fele;

Medgyes, Segesvár, Szászsebes és Szászváros székekben, valamint Besztercevidékben a hasonnevű szabad királyi városok mindegyikére a bizottság összes tagjainak két ötöde.

Köhalm, Nagysink, Szerdahely és Ujegyház székekben a hasonnevű városok mindegyikére a bizottság összes tagjainak egy ötöde.

A bizottság többi tagjait a tvhatóság egyéb részei közt osztandók fel.

7. § Mindenik törvényhatóság a központi árvaszék tagjainak számát, valamint 1870. XLII. törvényezik IV. fejezetében elősorolt tisztviselőinek megfelelő közöket, azok létszámát, hatáskörét az idézett tvzikk 91. §-ában megszabott módon alkotandó szabályrendelettel határozza meg.

A törvényhatóság első tisztviselőjének azonban az alispánéval egyenlő hatáskör adandó.

8. §. A Királyföldön létező sz. kir. városok az 1871. XVIII. tvzikknek a rendezett tanács városokra vonatkozó határozatai szerint rendeztetnek.

Az idézett tvzikk 24., 25., 26. és 65. §§-okban, ugyiszintén a VIII. fejezetben szabályozott ügyekre nézve azonban e kir. városok, az illető szék — vagy vidék hatósága alól kivételvén, közvetlen a belügyminiszter hatósága alá helyeztetnek.

sánczokon és chassopotok, mitrailleusek által megirtitva visszahúzódnak, békét akart velök kötni. Mint kevéssel is megelégedő hazafi, csak a Saarszentelepvölgyét akarta elvinni, ezzel a negyedik vezérad eredményel is megelégedett volna; sőt ha Belgiumot átengedék, akkor épen semmit sem kíván vala a németektől. Ha nem egyeznek ebbe, utánok nyomul, ismét elsánczolja magát, megint rohantat a poroszokkal, s így lépésről-lépésre egészen a Rajnág küzd magát, mint a párisi börze ijedségére egy proklamációjában mondá: „A háború hosszú és fáradságos leend“

Niel e terve szülte Moltke fejében a Saarnál csatát. A koronahgnek már aug. 2-án meghagyta, hogy menjen keresztül a Luterer és kerosse föl Mac-Mahont, de a koronaherczeg még akkor nem volt készen és csak 4-én tehetett eleget a megbízásnak. Moltke most észszerűen föltette, hogy Mac-Mahon a kétfél oszlás következményeiről Weissenburgnál fölvilágosítva, lehető sebesen és a vasutakat használva, egyesül Bitschnél Napoleonnal, hogy vele Niel védő ütközetét kiállja. Ekkor a metzi és sedani kupitulatók ez egy helyen, Calenbronnál, történtek volna meg. Tulnyomó tűzérésükkel a poroszok megrohanhattak volna az elsánczolt állást. Ha nem ostromolnak, úgy a francziákat, az óriási német lovasság minden összeköttetéseitől elvájja, s élelmi szerekben nemsókára szükségét szenvedve, le kellett volna monda-

9. §. A királyföldi sz. kir. városok az illető székek — vagy vidékek, melybe be vannak keblézve, egyidejűleg szervezendők.

10. §. Mig a Királyföld ujászervezése be nem fejeztetett, az 1. §-ban érintett törvényhatóságok közül többen egy törvényhatósággá egyesülhetnek a belügyminiszter jóváhagyása mellett, ki az egyesülést az országgyűlésnek utólag bejelenti.

A szervezés befejezte után azonban a tvhatóságok területén változás csak tvhozás útján történhetik.

(Vége következik.)

Trefort Ágost közoktatásügyér beszéde

a képviselőház febr. 24-ki ülésében.

A cultus- és közoktatási ministerium f. évi budgetje teljesen túlhaladja a mult évit, minélfogva megfogja nekem engedni a t. ház, hogy a költségek többletét nem az egyes rovatoknál, hanem a részletes tárgyalás előtt egészben felderithessen s ez alkalommal elmondhassam nézeteimet közoktatásunk további fejlődése feltételeiről; mert ha előadásomat az egyes rovatokra vonatkozólag apró részekre feldarabolnám, kivétközteném a valódi értelméből. (Halljuk! Halljuk!)

Igen öröndetes jelenség, hogy az ország figyelmé oly mértékben fordult a culturális érdekek, különösen a tanügy felé, mint soha azelőtt. Az ország követeli, hogy a népoktatás, a tudomány, valamint a művészet érdekében a kormány részéről több történet, mint történet ezelőtt. E követelésnek kifejezést ad a közoktatásügyi ministerium budgetjében a költségek többlete. Igaz, hogy a követelések némelykor mint ködös aspiratiók mutatkoznak; hogy nem mindenkor veszik számba a létező viszonyokat, a pénz- és tanerőket; hogy némelykor türelmetlenek vagyunk s hónapok alatt akarjuk elérni, a mihez évek kellene; hogy némely körökben előítélettel, indolentiával s mindeféle akadályokkal találkozunk, a melyekkel megismerkedni bőven van alkalmam. De mindamellet a mutatkozó élénk érdekltség e téren igen öröndetes, sőt epochalis jelenség, mert tanusítja, hogy a nagyobb közönség is érzi, hogy Magyarországnak fenállása a cultura kérdése. A kormányban azonban eltérve a közönség modorától, felfogásától, az aspiratiók világából ki kell lépnie s praecise kell tudnia, mit akar s mit akarat a létező társadalmi viszonyok közt, a melyeket rögtön átalakítani nem lehet. (Élénk tetszés.) A kormányban a létező erőket s a létező akadályokat folyvást szemmel kell tartania, mert csak így érheti el az eredményeket.

De biztosítom a t. házat, hogy ily eljárás mellett évről évre nagyobb mérvben fogunk haladhatni. (Tetszés.)

A költségek többletét akarván felderíteni, szolnem kell főleg a tanintézetekről, a hol az előfordul. (Halljuk! Halljuk!)

Az előtérben állnak az egyetemek. Háládatlan, sőt felesleges feladat vitatkozni arról: nálunk nagyobb súlyt kell-e fektetni a népoktatásra, a közép- vagy felső-iskolákra. Nézetem szerint ápolni kell s lehet mind a hármat egymás mellett, s kell hogy ez az eljárás képezze a magyar közoktatás politikájának lényegét. (Tetszés.) Mert bármennyit költünk a népoktatásra, a népoktatás nem fogja a kellő gyümölcsöket megteremni, ha a felsőbb oktatásról gondoskodva nem lesz; valamint a felsőbb oktatásnak nem lesz sikere, ha a közép tanodák nem javulnak. Ellenben a felsőbb és közép oktatás sem lesz kellő hatással az ország szellemi fejlődésére, ha népünket nem neveljük, nem oktatjuk, sőt a modern alkotmányos állam széles vá-

nok a Niel-féle fedezeti-taktikáról, és leszáltni a szabad mezőre, hol a tulnyomó német-porosz sereg csakhamar végzett volna velük. De minthogy Napoleon a spichereni ütközet miatt Metzre vonult vissza, és Mac-Mahon tőle elszakadva maradt, Moltke a közös calenbronnai sir helyett, külön véget készített elé számukra.

Valamint a kitiűő sakkjátszó a játszma kezdete előtt átengedi gyenge ellenesének azon mező kiválasztását, hol mattá akar lenni: úgy Moltke is amaz emlékiratban a királyhoz, előre látta a francia válamenyi sakkházását és előre meghatározta azon helyet, hol meg fogja őket szégyeníteni. Nielt épen úgy megfogta volna az egérfogóban, mint Leboeufet. Egyedül csak Gambettára nem volt készen. Csak a hadügyminiszteré improvisált ügyvéd hozta zarbarba, midőn, természetesen „csak a szükségétől kényszerítve, nem saját ösztönéből“ a dönt választotta csatát rül, mit a tanult hadférfiak egyike sem várt, s mitől Moltke leginkább félt. Gambetta a paraszthoz hasonlított, ki az utolsó mezőhez érkezve királynévá változik. De midőn Frigyes Károlylyal rendelkezni lehetett, csakhamar végeztek Gambettával is. Moltke hadvezetéséről Franciaországba ez utolsó változatnál elmondhatni: Nagy érdem, nagy szerencse, egészen kiérdemelt szerencse.

A mint Shakspeare és Molière a legnagyobb dramatikusok, mivel egyszerre igazgatók és köl-

lasztási jogával s bonyolodott pénzgazdaságával nem tarthatja magát, ha a népet politikai s gazdasági tekintetben a nevelés által magasabb niveaura nem emeljük. (Élénk helyelés.)

E megjegyzés után visszatérve az egyetemekhez, a pesti egyetem szükséglete a folyó évben nagyobb, mint volt a mult évben. De mivel az egyetem saját jövedelmei is nevedtek, az állam kincstárából pótlendő összeg a tavalyihoz képest csak 8401 fital több. A többlet főoka: a tanszékek szaporítása s felszerelése. De bármennyire szivemen viselem az orazg pénzügyeit, mégis ki kell nyilatkoztatnom, hogy ha a pesti egyetemet azon niveaura akarjuk emelni, a melyen a külföldi nagyobb egyetemek állanak, a költségek a jövő években még nevedekni fognak.

Mert vannak fontos tudományok — azokon kívül, a melyekre nézve új tanszékek felállítására már az ez évi budgetben fel van véve — a melyek számára a pesti egyetemnél tanszékek még nem léteznek; sőt vannak tanterviak, a melyek számára parallel tanszékek okvetlenül szükségesek. A demonstratív tudományok számára pedig épen nem léteznek a szükséges helyiségek és segédesszközök. Megvallom, óhajtottam a bölcsészeti facultas számára még egynehány tanszék felállítását már ez alkalommal javaslatba hozni. De midőn ez óhajtatást a pénzügyi bizottságban szóba hoztam, kérdés intéztetett hozzám: állnak-e rendelkezésre tekintélyes tanerők, a melyekkel e tanszékeket betölteni képes volnék.

Én e kérdésre kielégítő választ adni nem tudtam. De ezen ügy, felfogásom szerint, oly fontos, hogy kötelességemnek tartom, azt a t. képviselőház előtt egész őszinteséggel szóba hozni, habár könnyen megtörténhetik, hogy félre fogok értetni s szándokaimban oly irányok fognak kerestetni, a melyek igazán távol állnak tőlem. (Halljuk! Halljuk!)

Azt hiszem azonban, hogy igen közömbös lehet az országra nézve: én vagyok-e közoktatásügyi miniszter vagy más; közömbös lehet az is, hogy ha miniszter vagyok, népszerű vagyok-e, vagy sem; de nem közömbös sem rám nézve, sem az országra nézve, hogy egy fontos kérdésben legbensőbb meggyőződésom szerint, nem tekintve saját személyemet, az egész igazságot mondjam ki. (Általános élénk tetszés.) Ha már Bacon mondhatta, hogy a tudomány hatalom, mennyire hatalom!

Mi a tudományokban más országokhoz képest elmaradunk. Ezt elismerni nem szégyen, mert a haladás feltétele: saját hiányaink meg- és beismerése. Így jártak el hazánk reformerjei: Széchényi István gr., Eötvös József br., sőt Kossuth Lajos is. De ama mostoha sors, hogy mi a tudományokban elmaradunk, nemcsak minket, hanem más nemzeteket is ért. S ha mi gyorsan akarunk haladni, azt kell tennünk, a mit más nemzetek tesznek és tettek; azt, a mit Poroszország, Olaszország, sőt Schweiz is tesz, s a mit tett a mult században már a tudós Németország is. Az európai cultura nem egy nemzet műve, s az volt az európai cultura merte, hogy egy nemzet a másiktól tanult, s én óhajtom, s hiszem, hogy mi tőlünk is még más nemzetek fognak tanulhatni. (Felkiáltások: Adja isten!) Ily tudományok s tanszékek számára tehát, a melyekre nézve mi jeles tanerőkkel nem birunk, a külföldről kell meghívni a tanárokat. Ismerem e tekintetben az ellenvetéseket. Mondják, hogy ez uton germanisálni fogjuk az országot. Ez igen nagy tévedés, mert épen ez által fogjuk a germanisatiónak útját állhatni. (Halljuk! Halljuk!)

A germanisatióknak nálunk három nagy tényezője van: a niveltéség elégtelensége, a tudomány hiánya, s törke- és pénzszegénységünk. Minden intézkedés, a mely szellemi kulturánkat s anyagi jólétünket előmozdítja, egyuttal előmozdítja a

tők is voltak, úgy hogy műveik úgy a kivitelben, mint iránylyukkal magukkal ragadják az embert; a mint Macchiavelli a legnagyobb politikus, mivel mint államtitkár előbb a kormányművészetet alkalmazta, és azután írta le: úgy Moltke is páratlanul áll, mivel szakmája elméletét és gyakorlatiasságát egyesíté, hadmester és egyszersmind hadvezető is. Közvetlen előde, első Napoleon, inkább prakticus volt, és csak szorakozásképen mondott tollba katonai gondolatokat, benne tulnyomó volt a hadfejedelem, királyok, fejedelmek lesték szavait lábainál, mint Moltke előadásait tisztjei. Utóbbinál tulnyomó a tanár ki leginkább szereti tanítványai között időzni, megtanítja őket a nagy háboru elméletre, láborkari utazásokat tesz velük; csaknem kiesik szerepéből, ha a gyakorlatiasságba fog és két császárságot porba dönt. Ezért tanit Moltke mig Napoleon egyedül áll, és mütitkait senki sem közli. Így lesz Napoleon Franciaországának lottonyeremény, mig Moltke Poroszországának állandó tőke, mely folyvást kamatoz. „Nem lehetek mindenütt, s a hol jelen nem vagyok, ott megvernek“ — vigasztalá magát Napoleon, — mig Moltke folytonosan alparancsnokai által, kik eszméi szerint cselekesznek, győz, például Bornyál. A történelem csak a durva tábornagyok, a vak engedelmesség vak eszközei által körülvelt Napoleont ismeri, mig Moltke a katonai Aristoteles tudósok között jelenik meg.

Rómái, régen próbált,
valódi
fő-seb-, égetés-, fagy-,
általános-
gyógy- és folyadék tapaszt.

E tapaszt ó cs. k. róm. felsége szabaldalmazta. Ezen tapaszt ereje és hatása különösen kitűnő mély és szakgatott vágás és szurás-sebeknél, veszélyes természetű daganatoknál, valamint régi, időnként ismét felfakadó lábdaganatoknál, makacs mirigy-daganatoknál, fájdalmas farunkulusoknál, körömméregnél, sebes és gyuladós emlőknél, égetési sebeknél, tyukszemnél, zúzásoknál, fagyos testrészeknél, csúzfolyásoknál s hasonló bajoknál.

Valódi minőségben egyedül
Wilhelm F.
Neunkircheneri gyógyszerárán Bécs mellett kapható.

Egy doboz ára 40 kr o. é. két doboznál kevesebb nem küldetik el. Bélyeggel és csomagolással együtt egy forint. Kolozsvárt kapható Binder József gyógyszerárán.

Demjén László

m. k. egyetemi könyvtárosnál Kolozsvártt megjelent és általa minden könyvkereskedésben kapható:

Kolozsvár története.

Oklevéltárral. (I.) Ős-, ó- és középkor. (513. Kr. e. — 1540. Kr. u.)
Egy külön kötet világsztó rajzokkal. (36 tábla.)

Írta **Jakab Elek.**

Ára 10 frt.

129—*

(327)

E minden tekintetben nagy, epochális munkát itt hosszasan dicsérgetni és ajánlani feleslegesnek tartom, csak annyit kívánok megjegyezni, hogy Kolozsvár város e munka kiadásával magának maradandó emléket emelt. Siessen tehát e város értelmes t. közönsége, e munkát pártfogása alá venni és terjeszteni, hogy a nagyszorgalmu és szaktudós íróba minél több kedvet öntsön e munka folytatására, melynek legérdekesebb része az újabbkor története lesz. A ki megszerezte magának ezen 3 részből álló első kötetet, az bizonyára érdeklél fogja lapozgatni és benne buvárkodni, s a folytatását minden áron megszerezzi magának.

Szekely oklevéltár.

Kiadja a m. történelmi társulat kolozsvári bizottsága,
szerkesztette

Szabó Károly.

I. kötet 1211 — 1519. 1872 Ára 2 forint.

Egy hosszú öl tűzifa csak

15 frt.

682

helyt Kolozsvártt

25—*

Siessen mindenki szükségleteit addig beszerezni, mig ezen fatömegből tart.

Raktár helyiség barátók-kertje sétatérutca.

Megrendelések **Keresztesy Pál** tulajdonosnál.

Eskoros rohamokat (Nyavalyatörés)

gyógyít levelezés után a eskor szakorvossa **dr. O. Killisch, Berlin, Luisenstrasse 45.**
E pillanatban 1000-nél több betege van kezelése alatt.

661 23—*

GÁMÁN JÁNOS ÖRÖKÖSEI KÖNYVNYOMDÁJA

Kolozsvártt, főtér báró Bánffy-ház, és központi irodája

KERESZTESY PÁL PAPIR-ÜZLETÉBEN

főtér, Gyulay-ház, felvállal mindennemű

KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT.

Alólirt könyvnyomda tisztelettel tudatja a helybeli és vidéki t. cz. közönséggel, hogy újonanfelszerelt és izletes betűkkel ellátott nyomdája azon kellemes helyzetben van, hogy mindennemű **nyomdai megrendelést** elfogad, u. m.:

könyvek, bármely hazai nyelven, körözüvények, rovatos iven, árjegyzékek, számlák, falragaszok, név- és meghívójegyek, gyászsherek, baromútlevelek, vásárcédulák stb. stb. a lehető legjutányosabb árak, gyors és pontos szolgálat mellett.

A LEGÚJABB MINTÁJU NÉVJEGYEK 100 DARABJA **1 frt.**

FELVÁLLAL KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT IS.

HIVATALOS MUNKÁKRA NÉZVE

a nyomda. — miután Keresztesy Pál papir-üzletével és ez viszont a nyomdával egyesült — biztosítékot nyújt arra nézve, hogy a papirok a legelső papir-gyárakból szerzettnek be, és azok a hivatalos munkákhoz valódi gyári áron számítatnak, és a legszükségesebb mintázatokból kész raktárt tart, a meglévőket postafordultával, a szokatlan formájukat pedig a legrövidebb idő alatt elkészíti.

Minden megrendelést kérünk egyenesen a nyomdába küldeni, hol a legnagyobb pontosság biztosítottatik.

Gámán János örökösei könyvnyomdája.